

u živoj funkciji i da više ne živi niti u sjećanju starijih ljudi. Autor ne prikazuje samo plesni folklor seoskog stanovništva, već i plesne tradicije većih i manjih urbanih sredina (Trogir, Šibenik, Zadar, Karlobag). Ne ističemo to zbog sličnosti, prožimanja i uzajamnog djelovanja plesnih tradicija gradskih i seoskih sredina u Dalmaciji, već i zbog uvriježenog mišljenja da gradske sredine nemaju svoj folklor, pa tako ni plesni. Prezentiranom građom Ivančan to na najbolji način demantira i ujedno daje osnovu za istraživanje tradicijskih elemenata u suvremenom plesnom životu grada.

Stjepan Sremac

Mirko Ramovš, Plesat me pelji. Plesno izročilo na Slovenskem, Cankarjeva založba, Ljubljana 1980, 416 str.

Pred nama je prvi sintetski prikaz plesnog folkloru jednog našeg naroda, u ovom slučaju Slovenaca, što već samo po sebi predstavlja izuzetan događaj, ne samo u etnokoreološkoj praksi nego i šire. U nas se uobičajilo da se plesna građa objavljuje monografski, najčešće u obliku plesnih zbirki pojedinih pokrajina. Tako su i u Sloveniji između 1958. i 1968. objavljene zbirke narodnih plesova Koroške, Primorske i Prekmurja. Ovakav način objavljivanja plesne građe slijedi logiku sistematskih regionalnih terenskih istraživanja, gdje pojedina regija ili pokrajina predstavlja kulturnu i geografsku cjelinu. Čitav taj proces, od samog terenskog istraživanja pojedine regije, zatim obrade prikupljene građe, studijskog rada i pripreme za objavljivanje, zahtijeva prilično vremena. Sistematska terenska istraživanja plesnog folkloru, organizirana na znanstvenoj osnovi, započela su u našoj zemlji nakon drugog svjetskog rata, ili u najboljem slučaju pred početak. Ako pridodamo da se istraživanjem plesnog folkloru u Jugoslaviji bavi vrlo ograničen broj stručnjaka etnokoreologa, jasno je da će proći još dosta vre-

mena dok se terenski ne istraže svi naši krajevi i prikupljena građa objavi u obliku iscrpnih pokrajinskih zbirki. Valja pritom naglasiti da je mnogo veća dinamika terenskog istraživanja (tj. prikupljanja plesne građe), nego dinamika publiciranja prikupljene građe. To je i navelo Ramovša da ovom antologijom popuni osjetnu prazninu u stručnoj literaturi i zadovolji sve veće potrebe ljubitelja folklornog plesa, a ujedno dá znanstveno pouzdan prikaz plesnih tradicija Slovenije.

Knjiga je podijeljena u dva osnovna dijela: uvod i opise plesova. Sam uvod razdijeljen je u nekoliko poglavlja: pojam narodnog plesa, izvori o plesu, vrste plesova i njihova raširenost, plesni oblici, glazbena pratnja, plesni izrazi, uloga plesa, dosadašnje istraživanje.

Slovenske narodne plesove autor dijeli u dva osnovna sloja, stariji i mlađi. Starijem sloju pripadaju ostaci nekadašnjih obrednih plesova i igara, a karakteriziraju ih najjednostavniji oblici kretanja kao hod, trčanje i poskakivanje. Mlađi sloj sastavlja većinom parovni plesovi, gotovo svi stranoga porijekla. Pojavljuju se od 17. stoljeća nadalje, a nastariji među njima je štajeriš. U poglavlju o vrstama plesova i njihovoj raširenosti uz ove podatke autor upozorava na porijeklo pojedinih plesova, eventualne promjene koje je ples doživio u odnosu na oblike iz kojih je proistekao i razlike između oblika u pojedinim pokrajinama Slovenije. Velika većina ovih plesova prakticirala se do drugog svjetskog rata, dok danas, izuzev valcer i polku, egzistiraju samo u repertoarima folklornih grupa.

U poglavlju o plesnim oblicima Ramovš iznosi osnovne karakteristike slovenskih narodnih plesova (forma, podjela prema spolovima, prostorna organizacija, osnovni plesni motivi i stil). Govoreći o stilu posebno se osvrnuo na tezu F. Marolta da je stil ovisan o pokrajini gdje se pleše ili odakle ples dolazi. Na osnovi toga Marolt je podijelio Slovence kao plesače na tri osnovne

skupine: »gorjance«, »hribovce« i »poljance«. Ramovš dokazuje da su te oznake manje ili više teoretska domišljanja, koja nemaju osnove u stvarnoj situaciji na terenu. Autor ovdje postavlja pitanje da li se može govoriti o plesnim tradicijama Slovenije, s obzirom na to da je većina plesova mlađeg sloja stranoga izvora, i nalazi potvrđan odgovor. Strani izvor je nepobitna činjenica, a posljedica je političkih, ekonomskih i kulturnih prilika u kojima je slovenski narod živio gotovo od naseljenja na ovom tlu. Međutim, s vremenom su izvorni oblici prilagođeni pokretljivosti, temperamentu, mentalitetu i ukusu Slovenaca i na taj način dobili slovenski značaj. Ramovš je ovdje pokušao konkretizirati ta slovenska obilježja. Najprije se to vidi u trajanju dvodijelnih plesnih oblika, koji su uvijek kraći od tuđeg izvornika, a opseg im je većinom po 16 taktova u oba dijela. Slovenci nisu skloni kompliciranim plesnim figurama niti plesovima koji su sastavljeni od strogo utvrđenog slijeda figura, kako je to uobičajeno kod austrijsko-njemačkih plesova. Uz to je povezana i sklonost k improviziranju unutar zadanoga plesnog obrasca. Karakteristična je i sklonost udaranju nogama o pod, kao i razlika u tempu, gdje Slovenci pokazuju veću brzinu i dinamičnost, izrazitiji temperament i slobodu pokreta.

I glazbenoj pratnji Ramovš poklanja dužnu pažnju. Velika većina slovenskih narodnih plesova pleše se uz instrumentalnu pratnju, dok se samo jedan manji dio izvodi uz vokalnu ili vokalno-instrumentalnu pratnju. Tokom vremena instrumentalna pratnja doživljavala je razne promjene (npr. promjena instrumentarija — od duda do kombiniranih sastava), koje autor prema raspoloživim podacima prati do današnjeg vremena. Također nas upoznaje s osnovnim metroritamskim karakteristikama plesnih melodija i pojedinih važnijih plesova.

Kompleksan pristup folklornom plesu Ramovš potvrđuje s poglav-

ljem uloga plesa, pod kojim se nazivom krije ono što često nazivamo plesni običaji ili običaji uz ples, tj. funkcioniranje plesa u njegovoj socijalnoj i kulturnoj sredini. Množina ovih običaja, važnost koju im pridaju sami nosioci tradicije i kontinuitet (mnogi su se održali do današnjih dana) pokazuju da folklorni ples daleko nadmašuje značaj puke zabave. Ovdje nas autor sažeto, ali ipak dovoljno informativno, upozna sa svim važnijim plesnim običajima Slovenaca.

Najveći prostor zauzimaju opisi plesova. Predstavljeno je 116 plesnih zapisa iz raznih krajeva Slovenije. Svi plesovi ove zbirke su iz arhiva Sekcije za glazbeno narodopisje Inštituta za slovensko narodopisje SAZU, a zapisali su ih od 1936. do 1977. France i Tončka Marolt, Marija Šuštar, Iko Otrin, Tomo Mlakar i sam autor. Predstavljani su najprije grupni plesovi, zatim dječji i parovni plesovi, počevši od najstarijih pa do najmlađih. Plesovi su opisani na dva načina: riječima i Laban-Knustovom kinetografijom. Uz svaki ples pridodana je i melodija glazbene pratnje i tekst pjesme ukoliko se ples izvodio uz vokalnu pratnju. Pristup gradi olakšavaju i razni registri, dok je stranom čitaocu uz zapis plesa kinetografijom (međunarodnim plesnim pismom) pruženo mnogo više od uobičajenog sažetka na stranom jeziku. Naime, svako pojedino poglavlje uvoda ima svoju nešto skraćenu englesku verziju.

Namjera autora da ovom antologijom dâ znanstveno pouzdan prikaz plesnih tradicija Slovenije potpuno je uspjela i dobar je putokaz za sve buduće pokušaje sintetskog prikaza plesnog folkloru naroda i narodnosti Jugoslavije, a sama građa predstavlja odličan komparativni materijal. Isto tako ljubitelji narodnog plesa, prvenstveno folklorne grupe, dobili su ne samo nov izvor građe za svoje nastupe, nego i upute za pravilno tumačenje plesnih tradicija Slovenije.

Na kraju dodajmo i odličnu opremu ove knjige, od modernih i funkcionalnih grafičkih rješenja do tvrdog uveza i višebojne omotnice, što u nas nije uobičajeno za izdanja ovakva sadržaja.

Stjepan Sremac

Bruno Ravnikar, Kinetografija, Zveza kulturnih organizacij Slovenije. Ljubljana 1980, 287 str.

Uporođo sa skupljanjem i proučavanjem narodnih plesova u Jugoslaviji javio se i problem zapisivanja plesova. Pojedini istraživači stvarali su vlastite sisteme zapisivanja i gotovo se može reći da je bilo toliko plesnih pisama koliko i istraživača. Stoga je problem kinetografije, tj. zapisivanja pokreta, uvršten u osnovne teme Kongresa folklorista Jugoslavije 1955. godine na Bjelašnici, s namjerom da se pokuša iznaći optimalan sistem zapisivanja narodnih plesova, koji bi bio usvojen kao zajednički. Na Kongresu su kritički prikazani svi značajniji sistemi domaćih autora i neki od sistema stranih autora. Među ovim drugima prikazan je i sistem kinetografije Rudolfa Labana i od jednog broja stručnjaka predložen za zajednički sistem. Kongres ne donosi definitivnu odluku, već u rezoluciji predlaže da se što prije organizira tečaj Labanove kinetografije. Već sljedeće godine prvi takav tečaj održan je u Ljubljani, a nešto kasnije zagrebačka Ljetna škola folkloru uključuje Labanovu kinetografiju u svoj redovni program. Od 1970. godine nadalje kinetografija se uči i na folklornom seminaru Zveze kulturnih organizacij Slovenije u Ljubljani. Sigurno je zasluga Kongresa da su plesni stručnjaci počeli upotrebljavati Labanovu kinetografiju za objavljivanje jugoslavenskih narodnih plesova. Prva takva publikacija u našoj zemlji je knjiga Ivana Ivančana »Narodni plesovi Hrvatske, 1«, objavljena 1956. godine u Zagrebu, a slijede je radovi Ma-

rije Šuštar 1958. u Ljubljani i Ganče Pajtondžijeva 1973. u Skopju. Danas je Labanova kinetografija međunarodno priznat sistem za objavljivanje narodnih plesova i svi naši autori redovno je upotrebljavaju.

Svoj sistem predočio je Rudolf Laban javnosti u djelu »Kinetografija« 1928. godine. Rad na njegovoj kinetografiji nastavio je njegov učenik i suradnik u Berlinu Albrecht Knust. Godine 1956. izdao je Knust u Hamburgu svoje glavno djelo »Abriss der Kinetographie Laban«, koje još i danas u Evropi vrijedi kao osnovni priručnik moderne kinetografije. Istodobno u Americi Labanov sistem usavršava Ann Hutchinson i objavljuje ga 1954. godine u knjizi »Labanotation«. Između njezine i Knustove verzije dolazi do određenog razilaženja, zbog čega se američka verzija donekle razlikuje od evropske. Danas se čine napore da se ove dvije verzije izjednače.

Za Labanovo plesno pismo u upotrebi je više termina: »Labanova kinetografija«, »Laban-Knustova kinetografija«, »labanotacija« ili jednostavno »kinetografija«. Ovaj posljednji termin upotrijebio je za svoj rad i Bruno Ravnikar.

Ravnikarova »Kinetografija« je prema svojoj osnovnoj namjeni priručnik za učenje Laban-Knustove kinetografije i rezultat je autorova dugogodišnjeg proučavanja, prakticanja i pedagoškog rada na ovom plesnom pismu. Nastala za potrebe baleta, Labanova kinetografija sadržava i neke specifičnosti baletne tehnike. Ove specifičnosti autor izostavlja, a duboko ulazi u analizu dijelova tijela i njihovog gibanja. Na taj način smanjuje mogućnost pogrešnog interpretiranja pojedinih vrsta pokreta i upotrebu neadekvatnih znakova kao rezultat pogrešne interpretacije. Pri izradi priručnika autor je imao u vidu ne samo polaznika tečajeva iz kinetografije nego i samouka. Postupno uvođenje u osnove kinetografije kroz logično formirane sklopove različitih načina i kvaliteta gibanja, uz mnoštvo primjera ilustriranih ne samo kineto-